

Sygn. akt II CSK 471/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 maja 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Marta Romańska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Syndyka Masy Upadłości „C.”
Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości w K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych w W. Oddziałowi
w K.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 11 maja 2012 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Okręgowego
z dnia 28 kwietnia 2011 r.,

- 1) oddała skargę kasacyjną;**
- 2) zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 1.800 (tysiąc osiemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Powód – Syndyk masy upadłości C. sp. z o.o. w upadłości w K. wniósł o zasądzenie kwoty 52.187,47 zł z ustawowymi odsetkami od 6 lutego 2010 r. od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K., jako świadczenia nienależnie pobranego z masy upadłości. Podał, że postanowieniem z 11 grudnia 2009 r. Sąd Rejonowy ogłosił upadłość powoda obejmującą likwidację jego majątku. Bank prowadzący rachunek powoda 15 grudnia 2009 r. zrealizował jednak jego dyspozycje wydane przed ogłoszeniem upadłości i przelał na konto pozwanego kwotę 52.187,47 zł tytułem składek na ubezpieczenie społeczne. Syndyk nie zgodził się na zaspokojenie tej wierzytelności i dlatego podlega ona zwrotowi do masy.

Pozwany – Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w K. wniósł o odrzucenie pozwu, a ewentualnie o przekazanie sprawy sądowi ubezpieczeń społecznych jako właściwemu do jej rozpoznania, przy przyjęciu, że pismo nazwane pozwem stanowi odwołanie powoda od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z 23 lutego 2010 r. Na wypadek nieuwzględnienia tych wniosków pozwany wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie na jego rzecz kosztów postępowania. Wskazał, że zasady zwrotu nienależnie pobranych składek na ubezpieczenie społeczne uregulowane są w art. 24 ust. 6b i 6c ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.; dalej – „u.s.u.s.”), a zgodnie z nimi płatnik składek może wystąpić o zwrot nienależnie pobranych składek, przy czym na podstawie art. 83 ust. 1 u.s.u.s. Zakład wydaje decyzje w indywidualnych sprawach dotyczących w szczególności ustalania wymiaru składek i ich poboru. Niedopuszczalne jest zatem dochodzenie zwrotu składek ściągniętych z rachunku bankowego powoda na drodze postępowania przez sąd powszechny. Skoro Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją odmówił zwrotu zapłaconych składek, to złożony pozew należy uznać za odwołanie od tej decyzji, podlegające rozpoznaniu przez sąd ubezpieczeń społecznych.

Na wypadek nieuwzględnienia tego wniosku, pozwany podał, że o uznaniu ściągniętego z rachunku bankowego świadczenia za nienależne decyduje nie art. 410 k.c., lecz postanowienia art. 24 u.s.u.s. Polecenie przelewu składek na ubezpieczenie społeczne zostało złożone w banku przed ogłoszeniem upadłości powoda. Po ogłoszeniu upadłości spółki doszło jedynie do technicznego wykonania przez bank wydanej wcześniej dyspozycji przelania środków na konto pozwanego. Taka sytuacja nie podlega ocenie na podstawie przepisów ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (tekst jedn.: Dz.U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1361 ze zm.; dalej – „p.u.n.”) w zakresie skutków ogłoszenia upadłości.

Wyrokiem z 26 stycznia 2011 r. Sąd Rejonowy oddalił powództwo i zasądził od powoda na rzecz pozwanego kwotę 3.600 zł tytułem kosztów procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że ING Bank w K. prowadził rachunek powoda. 7 grudnia 2009 r. powód wydał bankowi polecenie gromadzenia środków pieniężnych na oznaczonym rachunku bankowym, celem wypłacenia wynagrodzeń pracowniczych (86.758,76 zł netto), odprowadzenia od nich zaliczek na podatek dochodowy (12.601 zł) oraz składek na ubezpieczenie społeczne (52.187,47 zł). Wynagrodzenia miały zostać wypłacone 10 grudnia 2009 r., składki na ubezpieczenie społeczne – 15 grudnia 2009 r., a zaliczki na poczet podatku – 21 grudnia 2009 r. Dyspozycja ta została przyjęta do realizacji przez bank 8 grudnia 2009 r. Składki na ubezpieczenie społeczne zostały wykazane w deklaracji.

Postanowieniem z 11 grudnia 2009 r. Sąd Rejonowy ogłosił upadłość powoda obejmującą likwidację majątku. 15 grudnia 2009 r. bank zrealizował dyspozycje wydane przez powoda co do przekazania na rachunek pozwanego łącznej kwoty 52.187,47 zł. Syndyk masy upadłości powoda 3 lutego 2010 r. wezwał pozwanego do zwrotu wypłaconej kwoty na podstawie art. 405 k.c. w zw. z art. 61 p.u.n. Pozwany odmówił zwrotu decyzją, od której Syndyk nie wniósł odwołania.

Sąd Rejonowy uznał, że droga sądowa w sprawie jest dopuszczalna, a sprawa podlega rozpoznaniu w procesie cywilnym, nie zaś w postępowaniu odrębnym w sprawach ubezpieczeń społecznych, gdyż powód nie kwestionuje

istnienia zobowiązania z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, jego wymiaru ani sposobu obliczenia, a tego dotyczyła wydana decyzja. Twierdzi natomiast, że w związku z ogłoszeniem upadłości powoda jako płatnika, składki nie powinny być pobrane z rachunku powoda i wypłacone pozwanemu, lecz zgłoszone syndykowi w celu zaspokojenia w postępowaniu upadłościowym, a materialnoprawną podstawą dochodzonego roszczenia są przepisy o nienależnym świadczeniu (art. 410 k.c.). Sąd Rejonowy stwierdził, że świadczenia z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne pracowników są należnością publicznoprawną. Istnienie obowiązku ich zapłaty, jak i jego wysokość może być kwestionowana jedynie w odwołaniu od decyzji organu rentowego. Nie można zatem stwierdzić, że przedmiotowe składki były nienależne i że w sposób bezpodstawny wzbogaciły one pozwanego. Dyspozycja przekazu (art. 921¹ k.c.) została złożona bankowi jeszcze przed ogłoszeniem upadłości, to jest 7 grudnia 2009 r. Dotyczyła ona środków, które miały wpłynąć na konto powoda 8 i 9 grudnia 2009 r. Powód zadysponował swoim mieniem jeszcze przed ogłoszeniem upadłości. Ustanowiony syndyk masy upadłości nie odwołał tej dyspozycji, co mógł uczynić na podstawie art. 921¹ k.c. Wobec braku sprzeciwu syndyka, co do dyspozycji dokonania przekazu nie ma prawnego znaczenia to, że środki przekazane zostały pozwanemu już po ogłoszeniu upadłości. Obejmowały one składki należne za listopad 2009 r., a zatem również za okres sprzed ogłoszenia upadłości. W wyniku przyjęcia przekazu przez bank jako przekazanego wobec jego odbiorcy (art. 921² § 1 k.c.) ukształtowała się więź obligacyjna między tymi podmiotami. Przekazany zatem – spełniając świadczenie – wykonywał przede wszystkim własne zobowiązanie wobec pozwanego jako odbiorcy przekazu i wierzyciela, nawet jeśli stało się to już po ogłoszeniu upadłości przekazującego. W sensie jurydycznym w takiej sytuacji nie miało miejsca rozporządzenie elementami majątkowymi należącymi do masy upadłości, a jedynie wtórnym skutkiem spełnienia świadczenia pozostało także umorzenie zobowiązania przekazanego w stosunku pokrycia (wyrok Sądu Najwyższego z 25 marca 2010 r., I CSK 427/09, OSNC-ZD 2010, nr 4, poz. 111). Środki zgromadzone na rachunku bankowym należącym do powoda nie mogły wejść do masy upadłości służącej zaspokojeniu wierzycieli upadłego zgodnie z dyspozycją art. 61 p.u.n., bowiem w dniu kiedy upadłość została ogłoszona,

w rzeczywistości nie należały już one do powoda, nawet jeżeli cały czas formalnie zaksięgowane były na jego koncie bankowym.

Wyrokiem z 28 kwietnia 2011 r. Sąd Okręgowy, w uwzględnieniu apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego, zmienił ten wyrok w ten sposób, że zasądził od pozwanego na rzecz powoda 52.182,47 zł z ustawowymi odsetkami od 6 lutego 2010 r. oraz 6.210 zł tytułem kosztów postępowania pierwszoinstancyjnego i 4.410 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego, jak również jego ocenę co do dopuszczalności drogi sądowej w sprawie, i co do charakteru dochodzonego roszczenia. Sąd Apelacyjny przytoczył brzmienie art. 61 i 62 p.u.n. oraz stwierdził, że w skład masy upadłości wchodzi majątek należący do upadłego w dniu ogłoszenia upadłości i nabyty przez upadłego w toku postępowania upadłościowego, z zastrzeżeniem art. 63-67 p.u.n. W dacie ogłoszenia upadłości powoda środki pieniężne w kwocie dochodzonej pozwem znajdowały się na jego rachunku bankowym. Środki finansowe, czy to zgromadzone w gotówce u powoda, czy też zdeponowane na jego rachunku bankowym, stanowią niewątpliwie składniki majątku upadłego i z dniem ogłoszenia upadłości stają się masą upadłości. Zgodnie z art. 77 ust. 1 p.u.n., czynności prawne upadłego dotyczące mienia wchodzącego do masy upadłości, wobec którego upadły utracił prawo zarządu, są nieważne, a zatem z dniem ogłoszenia upadłości wszelkie dyspozycje polegające na rozporządzeniu majątkiem upadłego stają się nieważne. Z mocy prawa także wszelkie wcześniej wydane dyspozycje tym majątkiem tracą moc. Nie powinny być także wykonane dyspozycje upadłego wydane przed ogłoszeniem upadłości, a dotyczące wypłaty środków zgromadzonych w jego kasie lub na rachunkach bankowych, co do mienia, które weszło w skład masy upadłości. Z chwilą ogłoszenia upadłości likwidacyjnej zarząd majątkiem przejmuje syndyk, a zaspokajanie wierzycieli upadłego odbywa się według zasad określonych w rozdziale VIII p.u.n. Zobowiązania upadłego z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne zaspokajane są w kategorii drugiej i trzeciej (art. 342 ust. 1 pkt 2 i 3 p.u.n.). Z chwilą ogłoszenia upadłości płatnika składek na ubezpieczenie społeczne spłata zobowiązań z tego tytułu następuje według zasad

określonych w prawie upadłościowym i naprawczym, nie zaś według zasad określonych w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych.

Zdaniem Sądu Okręgowego, brak było podstaw ku temu, by ocenić zobowiązanie zaciągnięte przez bank wobec powoda na podstawie przepisów o przekazie (art. 921¹ k.c.). Do tego stosunku prawnego zastosowanie miały bowiem przepisy art. 63a i 63c ustawy z 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.; dalej – pr. bank.), a wydane przez powoda dyspozycje miały charakter poleceń dokonania przelewów. W związku z ich wykonaniem pozwany jako wierzyciel powoda został zaspokojony z pominięciem procedury podziału funduszków masy upadłości określonych w rozdziale VIII p.u.n., poza listą wierzycieli i ich wierzytelności oraz bez zachowania kolejności określonej w prawie upadłościowym i naprawczym. Doprowadziło to do bezpodstawnego wzbogacenia pozwanego (art. 405 k.c.). Z chwilą ogłoszenia upadłości powoda odpadła podstawa wypłaty pozwanemu środków wynikająca z przepisów o ubezpieczeniach społecznych, natomiast pozwany powinien liczyć się z możliwością ich uzyskania zgodnie z zasadami określonymi w prawie upadłościowym i naprawczym.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Okręgowego z 28 kwietnia 2011 r. pozwany zarzucił, że orzeczenie to zapadło z naruszeniem prawa materialnego, to jest: - art. 410 § 2 k.c. i art. 405 k.c. w zw. z art. 24 ust. 6a, ust. 6b, ust. 6c, ust. 6d u.s.u.s. przez uznanie, że mają one zastosowanie w sprawach o zwrot nadpłaconych składek na ubezpieczenie społeczne; - art. 61, art. 62 p.u.n. w zw. z art. 63 ust. 3 pkt 1 i art. 63a, art. 63c, art. 63g pr. bank. oraz w zw. z art. 921¹ k.c. poprzez uznanie, że należności pieniężne, które powód przed ogłoszeniem upadłości nakazał bankowi przekazać na rzecz pozwanego, po ogłoszeniu upadłości stały się masą upadłości, w związku z czym bank nie miał prawa wykonać zobowiązania, chociaż nie zostało ono odwołane; - art. 83 ust. 1 w zw. z art. 24 ust. 6c u.s.u.s. poprzez uznanie, że wydanie przez pozwanego decyzji o braku nienależnie opłaconych składek na ubezpieczenie społecznych na koncie powoda i odmowie zwrotu żądanej należności nie miało znaczenia w sprawie, w związku z czym sprawa mogła być rozpoznawana w procesie cywilnym. Pozwany zarzucił nadto, że zaskarżony wyrok zapadł z naruszeniem przepisów

postępowania, tj. art. 477⁸ § 1 k.p.c. w zw. z art. 200 § 1 k.p.c. poprzez niepotraktowanie pozwu jako odwołania od decyzji pozwanego i uznanie, że sprawa mogła być rozpoznawana w procesie.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu względnie o zmianę zaskarżonego orzeczenia i oddalenie apelacji przy zasądzeniu od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Bezzasadnie skarżący zarzuca, że wyrok Sądu Apelacyjnego zapadł z naruszeniem przepisów postępowania, tj. art. 477⁸ § 1 k.p.c. w zw. z art. 200 § 1 k.p.c. poprzez niepotraktowanie pozwu jako odwołania od decyzji o odmowie zwrotu składek na ubezpieczenie społeczne i rozpoznanie sprawy w procesie.

O tym, czy żądanie konkretnej osoby udzielenia jej ochrony prawnej zostanie rozpoznane przez sąd powszechny oraz – w dalszej kolejności – o rodzaju przepisów proceduralnych, które zostaną zastosowane przy jego badaniu, rozstrzyga charakter sporu inicjowanego przed sądem. W postępowaniu cywilnym rozstrzygane są spory na tle stosunków cywilnoprawnych (art. 1 k.p.c.), przy czym – zgodnie z dominującą obecnie formalną koncepcją sprawy cywilnej – o samej dopuszczalności wszczęcia i przeprowadzenia takiego postępowania nie decyduje ustalenie, że pomiędzy stronami rzeczywiście istnieje stosunek prawny, z którego mogą wynikać ich sporne prawa bądź obowiązki, lecz samo twierdzenie osoby inicjującej postępowanie przed sądem, że tak jest. Ustalona w art. 1 k.p.c. definicja „sprawy cywilnej” obejmuje także sprawy ze stosunków z zakresu ubezpieczeń społecznych, których rozpoznanie przez sąd powszechny następuje na skutek odwołania od decyzji organów rentowych (art. 477⁹ k.p.c.). Nie ma jednak podstaw do potraktowania sprawy wszczętej przed sądem powszechnym jako sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych, jeśli strona, w stosunku do której organ rentowy wydał decyzję, stanowczo twierdzi, że nie kwestionuje tego aktu, lecz domaga się rozstrzygnięcia o roszczeniu, które ma wynikać ze stosunku cywilnego w znaczeniu materialnoprawnym, jaki ma ją łączyć z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych jako osobą prawną.

W niniejszej sprawie powód domagał się zasądzenia (zwrotu) kwot przekazanych pozwanemu z rachunku bankowego upadłego tytułem składek na ubezpieczenie społeczne, z pominięciem zasad zaspokojenia wierzycieli ustalonych w prawie upadłościowym i naprawczym. Nie kwestionował on jednak samego istnienia zobowiązania z tego tytułu, jego wymiaru ani sposobu obliczenia. Twierdził jedynie, że w związku z ogłoszeniem upadłości płatnika przed terminem wymagalności wierzytelności pozwanego o zapłatę składek za listopad 2009 r., składki te mogły być wypłacone pozwanemu zgodnie z przepisami o postępowaniu upadłościowym, po zgłoszeniu wierzytelności syndykowi i jej wciągnięciu na listę wierzytelności. Sprawa o takim przedmiocie nie była sprawą z zakresu ubezpieczeń społecznych.

2. Sąd Okręgowy trafnie przyjął, że stosunek prawny łączący upadłego z bankiem, który po ogłoszeniu upadłości przelał dochodzoną pozwem kwotę na rzecz pozwanego podlega ocenie na podstawie przepisów o umowie rachunku bankowego. Zgodnie z art. 725 k.c., przez tę umowę bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku do przechowywania jego środków pieniężnych oraz, jeżeli umowa tak stanowi, do przeprowadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych. Polecenie przelewu w relacjach między wierzycielem i dłużnikiem z innego stosunku prawnego niż umowa rachunku bankowego stanowi formę rozliczenia bezgotówkowego, możliwego do przeprowadzenia za pośrednictwem banków, jeżeli przynajmniej jeden z rozliczających się posiada rachunek bankowy (art. 63 ust. 1 i ust. 3 pkt 1 pr. bank.). Przeprowadzenie rozliczenia przy wykorzystaniu polecenia przelewu wymaga udzielenia bankowi przez posiadacza rachunku (a dłużnika w ramach stosunku prawnego zewnętrznego dla umowy rachunku bankowego) dyspozycji obciążenia rachunku określoną kwotą i uznania tą kwotą rachunku innej osoby (wierzyciela). Bank wykonuje tę dyspozycję w sposób określony w umowie rachunku bankowego (art. 63c pr. bank.). Jeśli obie strony rozliczenia są posiadaczami rachunków bankowych w różnych bankach, to w tego rodzaju procedurze rozliczeniowej uczestniczy posiadacz rachunku bankowego, bank prowadzący jego rachunek, bank beneficjenta przelewu oraz sam beneficjent, na którego rachunku środki zostają zaksięgowane. Cel społeczno-gospodarczy zobowiązania wynikającego z realizacji polecenia przelewu zostaje osiągnięty,

jeżeli pieniądze z rachunku osoby zlecającej dokonanie przelewu zostaną zaksięgowane na rachunku bankowym beneficjenta polecenia przelewu (por. też wyrok Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2008 r., I CSK 205/08, Lex nr 471143).

Jeśli umowa rachunku bankowego nie stanowi inaczej, stan rachunku bankowego osoby, która wydała polecenie przelewu, określający wysokość jej wierzytelności w stosunku do banku prowadzącego rachunek o wypłatę zgromadzonych na nim środków, zostaje ograniczony dopiero w momencie wykonania jej dyspozycji, czyli obciążenia rachunku konkretną kwotą. Zanim to nastąpi, posiadacz rachunku ma w stosunku do banku prowadzącego rachunek wierzytelność o wypłatę wszystkich zgromadzonych na nim środków. Gdyby do takiej wypłaty doszło, to wykonanie polecenia przelewu z odroczonym terminem realizacji staje się niemożliwe z przyczyn leżących po stronie posiadacza rachunku. Z ustaleń przyjętych w niniejszej sprawie za podstawę rozstrzygnięcia nie wynika, żeby spółkę C. łączyła z bankiem umowa rachunku bankowego przewidująca jakies inne rozwiązania. Zanim doszło do ogłoszenia upadłości, spółce przysługiwała zatem w stosunku do banku wierzytelność o wypłacenie wszystkich środków zapisanych na prowadzonym dla niej rachunku.

Z ustaleń przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia wynika, że wydana przez spółkę 7 grudnia 2009 r. dyspozycja obciążenia jej rachunku i uznania nią rachunku wierzyciela – pozwanego w sprawie stanowiła czynność prawną zobowiązującą bank do wykonania przelewu w konkretnej dacie, to jest 15 grudnia 2009 r. W tej dacie – o ile pozwalałby na to istniejące wówczas okoliczności faktyczne i prawne – bank zobowiązany był obciążyć konkretną kwotą rachunek posiadacza rachunku i uznać nią (lub spowodować takie uznanie) rachunek wierzyciela. O dopuszczalności zrealizowania tej dyspozycji przez bank w wyznaczonym terminie (art. 116 k.c.) decydowały uwarunkowania faktyczne i prawne istniejące wtedy, gdy bank obowiązany był podjąć działania zmierzające do wykonania zobowiązania wobec posiadacza rachunku.

Ogłoszenie upadłości nie ma wpływu na umowy rachunku bankowego zawarte przez upadłego (art. 112 u.p.n.), co oznacza, że umowy te wiążą ich strony, ale przysługująca upadłemu wierzytelność o wypłatę środków

zgromadzonych na rachunku, jako składnik majątku upadłego, staje się masą upadłości, która służy zaspokojeniu wierzycieli upadłego (art. 61 p.u.n.). Z chwilą ogłoszenia likwidacyjnej upadłości spółki, wykonanie wydanych przed tą datą dyspozycji co do środków zgromadzonych na jej rachunku i obciążenie tego rachunku w celu zrealizowania wydanych wcześniej poleceń przelewu nie było dopuszczalne. Wierzytelność o wypłatę środków zgromadzonych na rachunku weszła bowiem w skład masy upadłości, a wszelkie czynności zobowiązujące i rozporządzające w odniesieniu do masy upadłości może skutecznie podejmować tylko syndyk. Upadły nie ma prawa zarządu, korzystania i rozporządzania mieniem wchodzącym do masy upadłości (art. 75 ust. 1 p.u.n.), a jego czynności prawne dotyczące mienia wchodzącego do masy upadłości, wobec którego utracił prawo zarządu, są nieważne (art. 77 ust. 1 p.u.n.).

Przyjęcie odmiennej oceny co do dopuszczalności wykonania po ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej poleceń przelewu z odroczonym terminem, wydanych przez upadłego jeszcze przed ogłoszeniem upadłości, godziłoby w istotę upadłości likwidacyjnej. Po ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej majątek upadłego niezwłocznie obejmuje syndyk, zarządza nim, zabezpiecza go przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zabranieniem go przez osoby postronne i przystępuje do jego likwidacji (art. 173 p.u.n.) oraz do zaspokojenia wierzycieli upadłego w kolejności wyznaczonej przez ustawodawcę. Postanowienie umowy rachunku bankowego, której stroną byłby upadły, uniemożliwiająca albo utrudniająca osiągnięcie celu postępowania upadłościowego należałoby uznać za bezskuteczne w stosunku do masy upadłości (art. 84 ust. 1 p.u.n.). Wykonywanie po ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej wcześniejszych dyspozycji upadłego co do środków zgromadzonych na jego rachunku bankowym pozostawałoby w sprzeczności z art. 75 ust. 1 p.u.n. oraz art. 236 i art. 342 u.p.n.

Reasumując ten wątek trzeba wskazać, że bezzasadnie skarżący zarzuca, iż Sąd Okręgowy ocenił skutki przelewu wykonanego po ogłoszeniu upadłości spółki sprzecznie z art. 61, art. 62 p.u.n. w zw. z art. 63 ust. 3 pkt 1 i art. 63a, art. 63c pr. bank. Zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy także art. 63g pr. bank. jest niezrozumiały, gdyż przepis ten – przed jego uchyleniem – regulował problemy przelewów transgranicznych, a ustalone w sprawie okoliczności nie pozwalają

w taki sposób zakwalifikować przelewu wykonanego przez bank prowadzący rachunek spółki.

3. Prawidłowo skarżący cytuje fragmenty motywów wyroku z 21 października 2008 r., II UK 71/08 (OSNP 2010, nr 7-8, poz. 104), w których Sąd Najwyższy rzeczywiście stwierdził, że „żadne nienależnie zapłacone składki z określonego ważnego lub nieważnego stosunku ubezpieczenia nie nabywają charakteru świadczeń nienależnych organowi rentowemu w rozumieniu art. 410 k.c. także dlatego, że wszelkie należności opłacone tytułem składek na ubezpieczenie społeczne podlegają na wniosek ich płatników zwrotowi w terminach określonych w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych. W tego rodzaju sprawach uregulowanych przepisami prawa ubezpieczeń społecznych przepisy lub instytucje prawa cywilnego mogą być stosowane tylko na podstawie wyraźnego przepisu prawa ubezpieczeń społecznych. Skoro w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych nie ma odesłania do możliwości stosowania art. 410 k.c., przeto powoływanie się na nie, jako na podstawę roszczenia, nie jest prawnie uzasadnione”. Pomija jednak skarżący, że orzeczenie to zapadło na tle takiego stanu faktycznego, w którym o zwrot opłaconych składek na ubezpieczenie społeczne wystąpiła osoba, która świadczyła je dobrowolnie i w przekonaniu, że ciąży na niej taki ustawowy obowiązek, a zasady zwrotu świadczeń zapłaconych w takich okolicznościach rzeczywiście reguluje art. 24 ust. 6c – 6h u.s.u.s., ze wskazaniem na konieczność zaliczenia z urzędu składek nienależnie opłaconych na poczet składek zaległych, bieżących lub – na koniec – przyszłych, chyba że płatnik złoży wniosek o ich zwrot.

Powód w niniejszej sprawie nie kwestionował istnienia i wysokości wierzytelności pozwanego w stosunku do spółki C. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne za listopad 2009 r. W dacie ogłoszenia upadłości likwidacyjnej Spółki wierzytelność ta zatem istniała, ale termin jej zapłaty przypadał na 15 grudnia 2009 r., a zatem na czas już po ogłoszeniu upadłości. Do daty ogłoszenia upadłości likwidacyjnej spółki wierzytelność nie została zaspokojona, a po tej dacie – mogła być zaspokojona tylko z masy upadłości, na zasadach ustalonych w prawie upadłościowym i naprawczym, gdyż art. 342 ust. 1 pkt 2 p.u.n. wyraźnie reguluje kolejność zaspokajania z masy upadłości wierzytelności z tytułu

składek na ubezpieczenia społeczne przypadające za dwa ostatnie lata przed ogłoszeniem upadłości likwidacyjnej. Nie sposób zatem twierdzić, że materia ta pozostaje nieuregulowana w prawie upadłościowym i naprawczym. W upadłości likwidacyjnej ustawodawca nie uprzywilejował Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i jego wierzytelności składkowych w inny sposób, jako tylko poprzez ustalenie stosunkowo wysokiej pozycji tych wierzytelności na liście, co nie musi wcale oznaczać, że wierzytelność ta w upadłości zostanie zaspokojona w całości czy choćby w części. Tymczasem pozwany otrzymał należne mu świadczenie w związku z wykonaniem przez bank dyspozycji upadłego nieskutecznej już w dacie ogłoszenia upadłości, w warunkach gdy masa upadłości podlegała wówczas zarządowi syndyka i mogła być rozdysponowana tylko zgodnie z art. 342 p.u.n. Oznacza to, że otrzymane przez pozwanego środki pieniężne powinny być zwrócone do masy upadłości.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oraz art. 98 § 1 i 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.